

TAŞLICALI DUKAKİN-ZÂDE YAHYA BEY'İN İSTANBUL ŞEHR-ENGİZİ

MEHMED ÇAVUŞOĞLU

Dukakin-zâde (Taşlıcalı) Yahya Bey'in divanının transkripsiyonlu tenkidli basımını hazırlarken, İbnül Emin Mahmud Kemal İnal Ktb.ndaki yazmada ¹ biri İstanbul, diğeri Edirne vasfında olmak üzere iki adet şehr-engize rastladım. Yahya Bey'in külliyatını neşretmeği arzu ettiğim için, müstakil bir edebî nevi' olan şehr-engizlerinin neşrini öne aldım. Bunlardan İstanbul Şehr-engizi bilinmekle beraber, Edirne Şehr-engizi kaynaklarda, husûsiyetle, şehr-engizler mevzûunda yapılmış iki araştırmada zikredilmemektedir ². Millet Ktb. Ali Emîri yazmalarındaki 516, 517 numaralarda kayıtlı divanlarda ve Zagreb'de Gâzî Husrev Bey Ktb. daki divanda bu Şehr-engizler bulunmamakta ve muahhar yerli araştırmacılar İstanbul Şehr-engizi olarak sâdece Üniversite Ktb. ndaki T. Y. 2982 nu. lı nushayı işaret etmektedirler. Kütüb-hane kataloglarını bir kere daha gözden geçirdikten sonra neşretmeyi uygun bularak, tek nushalık Edirne Şehr-engizini ehemmiyetine rağmen geri bıraktım. Ve İstanbul Şehr-engizinin Üniv. Ktb. ndaki T. Y. 2692 nu. lı nushadan başka, İbnül Emin Mahmud Kemal İnal Ktb. 3002 nu. lı divanda (ki sunduğum metinde de görüleceği gibi noksandır) bulunan nushasını ve yine aynı kitaplıkta 3630 nu. da bir mecmua içinde bulunan (v. 62/b - 72/b. Bu mecmuada v. 55/b - 62/b'de Mesîhî'nin Edirne Şehr-engizi de vardır) nushasını karşılaştırarak bu metni hazırladım.

Üniv. Ktb. 2982 nu. lı nusha (metinde Üı diye gösterilmiştir) 18 varak olup, müstakillen İstanbul Şehr-engizini ihtivâ etmektedir. Ta'lik ile yazılmış olup 1. varakta yine ta'lik ile sonradan «Şehr-engiz-i Yahyâ

¹ Bk. Üniv. ktb. İbnül Emin Mahmud Kemal İnal, no. 3002.

² Bk. M. İzzet, Şehr-engizler, Türkiyat Enst. T 76 ve Âgâh Sırrı Levend, Türk Edebiyatında Şehr-engizler ve Şehr-engizlerde İstanbul, İst. 1958. Ayrıca Behice, Taşlıcalı Yahya Bey, Türkiyat Enst. 21'de ve Subhiye Candaş, Taşlıcalı Yahya Bey ve Şâh u Gedâ Mesnevisi, Türkiyat Enst. T 137'de şâirin eserleri hakkında malûmat verirlerken Edirne Şehr-engizi'nden bahsetmemektedirler.

bi-haṭṭ-ı ta'lik satır 13» ibâresi kaydedilmiştir. Eser 18. varakta sona ermekte, sonda «Ḥāk-i ḳadem-i Seyyid-i Kevneyn Muḫammed, 1188» ibâresini ihtivâ eden bir mühür bulunmakta olup istinsah tarihi belli değildir. Yazının karakteri 16. asır sonu ile 17. asır başlarında istinsah olunduğu kanaatini vermektedir. Bu nushada, diğerlerinden ayrı olarak güzel bir ta'lik ile altunla yazılmış fasıl başlıkları ve sonda dört gazel fazlalık vardır.

İbnül Emin Mehmed İnal Ktb.nda 3002 nu.da kayıtlı divan da (metinde E₁ diye gösterilmiştir) ta'lik ile yazılmış olup son kısmı noksandır. (İçinde birçok noksanlıklar vardır). Yazının karakterinden ve muhtevâsında aynı aynı tarihlerde, hâttâ şâirin sağlığında yazıldığını tahmin ediyorum. Aynı Ktb. daki 3630 no. lu mecmua, (metinde E₂ diye gösterilmiştir) sondaki «Şıfat-ı bahâr ve tavşif-i ezhâr» başlıklı divânî ile yazılmış bir risâle ve siyâkat ile yazılmış, sırasıyla Şuhûdî, Ahmed (Ahmed Paşa), Emrî (iki adet)'ye âit dört gazel hâriç tutulursa, nesih ile yazılmış olup, nesih kısmın hitamındaki (v. 108/a) كتب المتوكل على الله الودود عبده الحفيظ بوستانى محمود ibâresinden anlaşıldığı veçhile Bostânî Mahmud tarafından istinsah edilmiştir. Baş tarafta *Kemâl* imzasıyla (İbnül Emin Mahmud Kemal İnal olduğunu zannediyorum) «Sultan Selim-i Sanî zamanında tanzim edilmiştir» kaydından başka, istinsah tarihini belirtir bir rakama rastlamadım. Bu nusha harekeli olduğu için, metnin imlâsını ona göre tesbit ettim.

Bu metni neşre hazırlarken dikkatimi çeken husûs şehr-engîzlerin lâyıık olduğu şekilde değerlendirilmemiş olduğu, haklarında umûmî fikirler ileri sürülerek birinde veya bir kaçında tesbit edilen husûsiyetlerin hepsine teşmil edildiğidir. Meselâ Şehr-engîzlér mevzûlu mezuniyet tezinde M. İzzet, divan şairinin bu mevzûu «Divan şairinin hayalî ve maveraî muhitinden dışarıda bulmuş» ve «ferdî rûhiyat bakımından ters bir sempati ve cemiyet bakımından yabancı bir an'ane ve tesirlerin mahsûlü» olduğunu, «ikinci ve üçüncü sınıf şairler tarafından kaleme alındığını»³ söylemekte, «merkez-i sıkletleri mahbûbçuluk ve seksüel hayata dayanan bir i'tiraf-ı zünûb»⁴ şeklinde tavsif etmektedir. Şehr-engîz sahibi Zatî, Mesihî, Yahya Bey, Hayretî, Ulvî misâli şâirleri ikinci ve üçüncü sınıfa dahil eden zihniyetin ne çeşit bir mukayesenin mahsûlü olduğunu anlamak mümkün değildir ve diğer hükümleri münakaşaya kalkmak için klâsik edebiyatımızın estetiğini, fikir ve zevk telakkisini, aşk anlayışını bir tarafa atmak lâzım gelir. Âgâh Sırrı Levend gibi bir araştırmacı bile umûmî hükümlerden kaçınmamıştır.

³ Bk. A. g. .e s. 1.

⁴ Bk. A. g. e. s. 2.

Şehr-engîzlerde «şâir san'at kaygısına fazla kapılmadığı, duygularını olduğu gibi anlatmağa çalıştığı için samîmî görünür» şeklinde bir hükmün, hiç değilse, metnimiz için doğru olmadığı metnin tetkikinde anlaşılacaktır. Âgâh Sırrı Levend, Yahya Bey'in İstanbul Şehr-engîzi'nden bahsederken - ki istinad ettiği, benim de istifade ettiğim Üniv. Ktb. T.Y. 2982 nu. lı nushadır - «Güzellere tutkun olduğundan dolayı yüzünün kara olduğunu söyleyen şâir Tanrı'nın affına sığınmaktadır»⁵ diyor ki, metinde şâirin Tanrı'dan afv ve mağfiret dileyişinde böyle bir sebep zikredilmemiştir. Bu indî ve yanlış mutâlâaların yanında bir de okuyuş hatası vardır.

Âgâh Sırrı Levend, «Şıfat-ı bahâr-ı dil-güşâdur» başlıklı bölümdeki :

Gül-i ter merdüm-i gülzâr olmuş
Aña nergisler altun girde-bâliš

beytinin ikinci mısraını :

Aña nergisler altun-kerde bâliš

şeklinde okumuştur. Buradaki "bâliš,, yastık, "girde,, - «kerde» değil - yuvarlak ve «altun girde-bâliš» sırma işlemeli yuvarlak yastık demektir.

Yahya Bey, bu şehr-engîzi A. Sırrı Levend'in de işaret ettiği gibi⁶, vezîr-i a'zam İbrahim Paşa'yı da övdüğüne göre, onun sadâreti zamanında (27 Haziran 1523 = 13¹ Şaban 929/14, 15¹ Mart 1536 = 21, 22 Ramazan 942)⁷ arasında yazmış olmalıdır. Şehr-engîzin ilk on dokuz beyiti tevhihdir⁸. Metinde de görüleceği gibi, bu kısımda Allah'ın varlığı şer'i ölçüler içinde mütâlâa ve ifade edilmiştir. On dokuzuncu beyitte :

Anuñ bir kılıdur Faħr-ı dü 'âlem

mısraıyla Peygamber'in medhine geçilmektedir. On bir beyitlik na't bölümünde Hz. Muhammed'in son peygamber oluşu, ilmi, mi'rac mucizesi, güzelliği, her bakımdan saf ve temiz oluşu, ümmîliği belirtilmekte, ilk dört halifenin ismi zikrolunmaktadır. Müteakip on iki beyit Kanunî Sultan Süleyman, dört beyit de Makbûl veya Maktûl diye tarihe geçen vezîr-i a'zam İbrahim Paşa medhindedir. Bu medihlerde husûsiyet arzeden :

⁵ Bk. A. g. e. s. 22, 23.

⁶ Bk. A. g. e. s. 21.

⁷ Bk. İsmail Hâmi Dânişmend, İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi, 1948, c. II, s. 426.

⁸ Âgâh Sırrı Levend bu kısmı münâcât diye isimlendirmektedir.

Uzundur kıaddi gibi vaşfi ey dil

mısraında Kanunî'nin boyunun uzun olduğu ifade edilmekte, İbrahim Paşa'yı medheden beyitlerde bu vezîrin zarîf, nükte-dan oluşu, Pâdişâha sadâkati zikrolunmaktadır. Bundan sonra gelen otuz sekiz beyitlik «Niyâz-nâme-i dil-i şeydâdur» başlıklı münâcat kısmında şâir âşıklığından, güzellere olan düşkünlüğünden, âşık olduğu bir güzelin elinden çektiklerinden bahis ile, bu aşk alâkalarını :

İlâhî saña itdükçe niyâzı
Hâkîkî eyle bu 'ışk-ı mecâzı

beytinde «mecazî» olarak vasıflandırmaktadır. Bu beyiti takip eden beyitlerde «hakîkî» aşka vâsıl olmak için Allah'dan *ilim* ve *hikmet* talep etmektedir. Daha sonra suçluluğundan, nefesine, heveslerine ve arzularına uyuşundan, namaz kılmayışından, hulâsa olarak günahkârlığından bahsederek bunlardan kurtulmayı dilemektedir ki :

Çü sırr-ı kudretündür dilde fikrüm
Güzeller adı olsa nola zikrüm

beytinde Allah'ın kudretinin sırrını düşündüğünü, güzellerin adını bu sebeble andığını söyleyerek Şehr-engîzi yazışının, husûsiyle İstanbul güzellerini mevzû edinmesinin sebebini açıklamış oluyor. Bu şehr-engîzde adı geçen güzellerin erkek oluşunun sebebini, bir başka eserinde *Şâh u Gedâ* mesnevîsinde bulmaktayız. Filhakîka Yahya Bey bu mesnevînin telif sebebini söylerken aşk hakkındaki fikirlerini, erkek ve kadın güzelliğini nasıl telâkkî ettiğini anlatır⁹. Bir mecliste Ferhad, Mecnûn, Vâmık gibi âşıklardan - ki hepsi de birer kadına âşıktır - bahsedilmiştir. Yahya Bey sözü alır ve der ki :

İşidüp sözlerin didüm ne 'aceb
Bâna hoş gelmedi bu sözler hep
Bir alay bî-mezâk u zen-bâre
Bir alay derd-mend ü bî-çâre
Ne bilür sırr-ı 'ışk-ı pinhânı
Ne bilür vecd ü hâl-i cânânı

.

⁹ Bk. Subhiye Candas, Taşlıcalı Yahya Bey ve Şâh u Gedâ Mesnevîsinin Dört Nusha Üzerine Tenkidli Neşri, Türkiyat Enst. T 137, s. 25 + 42, 43.

‘Āşık oldur ki ‘ışkı ile müdām
Eyleyüp uyğuyı gözine ħarām

Seve bir serv boylı maĥbūbı
Derd-i ‘ışkınuñ ola Eyyūbı

Vire mir’āt-ı cism ü cāna cilā
Bir celāsun cuvāna bende ola

‘İşk-ı maĥbūb ile kim ola ħazīn
Egmez anı Ĥusrev ü Şīrīn

‘Āşık olanda şabr olur pīşe
Öpmek ü ħocmaĥ olmaz endīşe

‘Āşık-ı şādık olana muñlaĥ
Merĥabādur vişāl-i yār ancaĥ

Bu beyitlerden anlaşıldığı üzere, Yahya Bey maddeden arınmış plâtonik aşkı gerçek aşk olarak vasıflandırmakta, bir kadına âşık olmayı «zen-bârelik» diye adlandırmaktadır. Esâsen bu şehr-engîzde adı geçen güzellerden birçoğu isimlerinden ve sıfatlarından da bellidir ki, iş ve meslek erbâbı kimselerdir. Bunlardan birisi de zamanın önemli şâirlerinden Rahmî'dir¹⁰. Filhakîka burada Rahmî'nin güzelliği, gazel vâdisindeki üstâdlığı belirtilmiştir. Sehî Bey, Lâtîfî, Āşık Çelebi, Ahdî tezkirelerinde mezkûr şâirin güzelliği bilhâssa zikrolunur. Lâtîfî ve Ahdî onun Şah u Gedâ adlı bir mesnevîsi olduğunu da kaydederler¹¹ ki Yahya Bey'in mesnevîsi ile münâsebet derecesi tahkîke değer bir mevzûdur.

Bu mâlûmâtı kaydettikten sonra, Yahya Bey'in şehr-engizinde erkek güzellerin zikredilişinin güzellik ve aşk telâkkisine, devrin sosyal hayatının icaplarına bağlı bir keyfiyet olduğu kanaatinde bulunduğumu söylemek isterim. Ayrıca, mutlak olarak ters bir cinsiyet duygusuna bağlamanın abesliğine de inanıyorum. Aksi takdirde, gayri ahlâkî bir mevzû işleyen eserin Kanûnî Sultan Süleyman gibi bir pâdişâha ne cesâretle takdîm edildiğini izah etmek müşkül olur.

¹⁰ Hakkında mâlûmât için bk. Ali Nihad Tarlan, Şiir Mecmualarında XVI ve XVII. asır Divan Şiiri, 1948, Fas. I. s. 1-3.

¹¹ Bu mesnevînin Manisa Murâdiye ktb. nda 2711 numarada kayıtlı, 1585 = 993 tarihinde istinsah edilmiş bir nüshasının bulunduğunu A. N. Tarlan adı geçen eserde zikretmektedir.

Münâcâtta sonra gelen bahar tavsîfi, güzellerin tasvîrine giriş mâhiyetinde otuz altı beyitlik bir fasıldır ve İstanbul ile bahar mevsimindeki İstanbul hayatından bahsedilmektedir. Şâir, burada baharın gelişini birkaç keskin çizgi ile tesbit ettikten sonra, temâşâ eylediği güzellikler karşısında bir «hûb inşâ» yazmağa karar verir. Önce İstanbul'un evlerini, baharını, denizle olan münâsebetini tasvir eder ve sonra meclislerini, meclislerde şiirler okunduğunu, güzel güzel insanların denize koştuğunu, kiminin suda yıkandığını, kiminin bir gemiye binerek deniz gezintisi yaptığını, bir kısmının Galata'da gezip dolaştığını ve mey içtiğini - «ayak seyrânı» tâbiriyle - ifade eder. İstanbul'un daha nice güzelleri olduğunu belirttikten sonra sırasıyla bunların isimlerini saymakta ve ilkinin altı, diğerlerinin herbirini üç beyitte tasvir etmektedir.

Bu tasvirlerde mânâ ve lâfız san'atları daha ilk bakışta göze çarpar. Güzelliği medhedilen şahsın unvânı, ismi, mesleği, kıyafeti ve muhîti ile alâkalı husûsiyetler bu san'atlarla ifâde edilmiştir. Yahya Bey'in bu şehrengizi onun san'atı hakkında kesif malzemeyi ihtivâ ettiği gibi, bize zamanının içtimâî hayatı ile alâkalı çok kıymetli mâlûmât da vermektedir.

Çeşitli meslek ve evsafa elli sekiz güzel, yüz seksen beyit içinde tasvir olunmuştur. On altı beyitlik hâtîme kısmında şâir, birçok güzeller arasında görüp görüşmüş olduğu güzelleri yazdığını söyleyerek nâdanların müdâhale etmek ihtimâlini de kaydeder ve noksanların irfan sâhibi kimseler tarafından tashih edilmesini ister. Bundan kasdının her hâlde, eserin muhtevâsının, yukarıda işâret ve tenkid ettiğimiz şekillerde yanlış tefsir edilmesi olduğu muhakkaktır. Yahya Bey bu yanlış anlaşılmalardan, iç bilgisine sâhip anlayışlı kimselere sığınmaktadır.

On sekiz beyitlik «Âhîr-i Şehr-engîz» kısmında ifâde olduğuna göre bu şehrengizi «ehl-i irfan» beğenir, kâmil kişilerin kıymetini bilen Pâdişâh Kanunî Sultan Süleyman'a takdîm etmesini tavsiye ederler ve Yahya Bey de öyle yapar. Bundan sonra gelen on üç beyitlik bir kıt'a fahriyedir. Şâir ancak İranlı Molla Câmî'yi kendisine ayakdaş olarak görür.

Sonraki dört gazel, metnin dip notlarında da işâret olduğu veçhile, yalnız Ü₁ nushasında bulunmaktadır. Ü₁ nushası müstakil bir eser mâhiyetinde olduğu için, şâirin divânında da bulunan bu gazelleri, müstensihî tarafından sonradan ilâve edilme ihtimâlini gözönünde tutmakla berâber, aynen muhafaza etmeği uygun buldum.

İSTANBUL ŞEHR-ENGİZİ [*]

Mefā'ılün Mefā'ılün Fe'ülün

+--- / +--- / +---

- 1 Derün-ı dilden ol kim diye Allāh
Açar 'ilm-i beyān esrārına rāh
Bu ism-i a'zamı kim kılsa tekrār
Tuyar ilhām-ı Rabbānīden esrār
Tariķat rāhına olmağa hem-rāh
Yiter insāna zikr-i lāfzatullāh
Zihī baħşāyiş-i sırr-ı fezā'il
Kim anuñ hānesidür Kā'be-i dil
- 5 Ta'accüble gören dir anı her gāh
Nişān-ı dest-i kudret oldı Allāh
Elifdür birliğine rāst şahid
Ki oldur Pādişāh-ı ferd ü vāhid
Bulur imān içinde istikāmet
Nitekim elde engüşt-i şehādet
Açuk tut cān gözin hā gibi güyā
Behişt içinde bir goncadur ol hā
Budur ehl-i haķiķat ittifāķı
Ki لا خلاق الا حى باقى
- 10 Şeriki yok odur her şun'a şānı'
Yiter mıķrāz-ı ل bürhān-ı kaķı'
Degül ma'lüm bu 'ilmüñ beyānı
Girü Allāh bilür cümle anı
Yaradur kaķradan bir şüret-i hūb
Kamer-fer 'arızı gül-reng maħbūb
Nigāruñ kākülin dām-ı dil eyler
Belā-yı 'ışķı gāyet müşkil eyler

[*] Ü₁'de başlık yok. O kısım kopmuş veya koparılmış olmalı ki, yerine bir beyaz âharlı kâğıt yapıştırılmıştır. Meşnevî E₁, Es'ār-ı dil-güşā E₂

[2] Tuyar : Duya : E₂

[4] hānesidür Ü₁

[9] الحى : حى Ü₁, E₂

[11] ma'lüm : ma'lümü E₁

[12] gül-reng : gülzār Ü₁ / Kamer-fer 'arızı gül-reng maħbūb : Kamer-fer 'arızı gül rengi maħbūb E₂

[13] 'ışķ : 'ışķı Ü₁

Olur kadr ile merdüm dürr-i meknün
Virür idrāk-i pāk ü tab^c-ı mevzün

- 15 Hemîşe hāne-i cāna mu^cayyen
Açar revzen bu cām-ı dīdelerden
Nazar kıl cümle mevcūdāta her gāh
Olur gün gibi zāhir kudretullāh
Zihī Rezzāk-ı maḥlūkāt-ı ‘ālem
Zihī Tevvāb-ı ma^cşıyyāt-ı ādem
Zihī kudret zihī sırr-ı nihānī
Mu^callāk kıldı baḥr-ı āsumānı
Zihī zāt-ı ‘ulüvv-i şān-ı a^czam
Anuñ bir kılıdur Faḥr-ı dü ‘ālem

Na^c-i Seyyid-i Enbiyādur [*]

- 20 Resül-i muhterem ḥatmü'n-nebiyyin
Kilid-i maḥzen-i gencine-i dīn
Feridü'd-dehr ‘ilm-i kün-fe-kāne
Vaḥidü'l-‘aşr esrār-ı nihāne
Yağaldan şer^c ile rüşen çerāğı
Eriđi ehl-i küfrün bağı yağı
Kılıpdur ol meh-i burc-ı fezā'il
Maḳām-ı kurb-ı او ادی yı menzil
Kaşı ḥaḳqında nāzil قاب قوسین
Ki oldur ğurre-i ğarrā-yı ‘ıydeyn
- 25 Yüzidür lem^c-i nūr-ı İllāhī
Ḥaḥıdur ḥöccet-i terk-i menāhī
Mu^callādur ‘ulüvv-i kibriyādan
Mu^carrādur kamu kibr ü riyādan
Dehāmna kaçan kim olsa misvāk
Şadefden gösterürdi gevher-i pāk

[14] merdüm : her dem Ü₁ / pāk : pāki E₂

[18] Ü₁ de bu beyit 19. ile yer değiştirmiştir.

[*] Na^c-i Seyyid-i Enbiyādur : Der Na^c-i Seyyidü'l-Enbiyā E₁

[20] Kilid-i : Gelüpdür E₁

[21] dehr : dehr-i E₂ / fe-kāne : fe-kānī : E₁ / ‘aşr : ‘aşr-ı E₂ / nihāne : nihānī E₁

Nola yazmadı ise haṭṭı ol hûb
 Ki bî-haṭṭ hûb olur ğâyetde mergûb
 Çihâr erkân-ı dîn ü çâr gevher
 Ebû bekr ü 'Ömer 'Osman u Haydar

- 30 Ola âline aşhâbına her ân
 Selâm ile taḥiyyât-ı firāvân

Evşâf-ı Pâdişâh-ı Kişver-güşâdur [*]

Sipîhr-i dîn ü devlet âfitâbı
 Risâlet şâhınuñ nâ'ib-menâbı
 Şehin-şâh-ı cihân u zıll-ı Raḥmân
 Emîrü'l-mü'minîn Sultân Süleymân
 Revândur hükmi cümle baḥr u berre
 Kılıcı 'arşa aşdı nice kerre
 Tolar rûz-ı meşâfı içre her gâh
 Şadâ-yı âyet-i نصر من الله

- 35 Deminde kimse itmez kibr ü kîne
 Meger ebrü-yı dil-ber bir birine
 Zuhûr idelden ol mihr-i 'adâlet
 Ri'âyet buldı ser-cümle ra'iyet
 Meh-i nev bir ğulâm-ı ḥalka-der-güş
 Felek şemşîri ḥavfından zirih-püş
 Yolına kimsenüñ hergiz gelür yok
 Deminde hiç ecel düzdinden ayrıuk
 Ne deñlü kılsa dil şeh-bâzı pervâz
 Viremez evc-i evşâfından âvâz
- 40 Zihî şâhib-kırân-ı rüy-ı devrân
 Bir ednâ ḥâdimidür Mışra sultân

[28] haṭṭı: haṭṭ E₂

[*] Evşâf-ı Pâdişâh-ı Kişver-güşâdur: Der Medḥ-i Sultân Süleymân E₁

[32] Raḥmân: Yezdân E₁

[33] baḥr u berre: berr ü baḥra Ü₁/ nice: niçe E₂

[36] 'adâlet: 'inâyet Ü₁

[37] şemşîri: şemşîr-i E₂

[38] ayrıuk: artuḳ Ü₁

Uzundur kıaddi gibi vaşfı ey dil
 Leb-i dil-dār gibi muhtaşar kııl
 İlahi haşre dek mānend-i hātem
 Eli altında ola cümle ‘ālem

Midhat-ı Hāzret-i Pāşādur [*]

Dağı ol Āşaf-ı sultān-ı ‘ādil
 Zārif ü nükte-dān u merd ü ‘aķil
 Vezir-i a‘zam İbrāhim Paşa
 Vücūdı ‘aķl-ı evvel oldı maķzā
 45 Cān atup ‘ışķına şāh-ı cihānuñ
 Girür yanar oda yolında anuñ
 Nitekim hūsn ola ‘ālemde fā’ik
 Ola tedbiri taķdire muvāfik

Niyāz-nāme-i Dil-i Şeydādur [**]

İbtidā-yi Şehr-engiz [***]

Hudāyā benven ol pür-hayret-i ‘ışķ
 Vücūdum seyle virdi gayret-i ‘ışķ
 Kemān-ebrūlar eyler kıaddümi ham
 Gözi āhūlar eyler çeşümüni nem
 Heves bāğında cānı bir yüzi gül
 Perişān eyledi mānend-i bülbul
 50 Taş işigin idüben bister-i hāb
 Kıapusu resmi oldı bāña mihrāb
 Nişān itse kemān ebrüsü cānı
 İrişür cānuma şefķat nişanı

[41] kıaddi gibi vaşfı: vaşfı gibi kıaddi E₁

[*] Midhat-ı Hāzret-i Pāşādur: Der Medh-i İbrāhīm Paşa E₁, E₂'de başlık yok.

[43] merd: rind Ü₁, E₂

[44] maķzā: gūyā E₁

[45] Cān atup: Atup cān E₁, E₂/yanar: yalın E₂

[46] — E₁

[**] Niyāz-nāme-i Dil-i Şeydādur: Der Münācāt E₁ (E₂'de başlık yok)

[***] Yalnız Ü₁ nushasında bu alt başlık vardır.

[50] işigin idüben: işigini idüp Ü₁, E₂

- Melâhat cübbesidür cāna maqşūd
Başum təcıdur āh-ı āteş-ālūd
Olup mestāne-i cām-ı maḥabbet
İrişdi ḥāne-i 'aqluma gāret
Tecelli kılmasa cānāne mā-dām
Teselli ile itmez gönlüm ārām
- 55 Dil-i dīvāne-i 'ışk-ı mü'eyyed
Degüldür pend bendine muḳayyed
Ne dil-berde vefā ne bende taḳat
Ne 'ālemde şafā ne tende rāḫat
Aḳar şu gibi dil ol serve nā-çār
Ki oldum 'āşık-ı dīdār-ı dil-dār
İlāhī saña itdükce niyāzı
Ḥaḳıḳī eyle bu 'ışk-ı mecāzı
Dil-i bī-çāreme 'ālemde her ān
Şarāb-ı ḫikmetüñle eyle dermān
- 60 Derūnum 'ilm ü ḫikmetle tolu kı
Birūnum eyle nūr-ı şıdḳa māyil
Göñül cürm ü sitem bī-çāresidür
Yüze gelen hemān yüz ḳarasıdur
Beni yüzsüz idüpdür nefsi-kāfir
Yüzüm yok ḳapuña varmağa āḫir
Fenā rezminde sīnem yara yara
Hevā bezminde oldum çār-pāre
Var iken āb-deste iḫtişāşı
Namāza yüz yumaz bu nefsi-'āşī
- 65 Maḳām-ı raḫmet içinde muḳim it
Elif gibi hemīşe müstaḳim it

[52] āh-ı: ammā E₁[53] 'aqluma gāret: canuma riḳḳat E₁[54] Tecelli: Tecellā Ü₁ / Teselli: Tesellā Ü₁ / ile: eyle E₂ / itmez: kılmaz E₂[55] — E₁, Ü₁[56] Bu beyitten 287 numaralı beyite kadar E₁'de zāyî olmuştur.[60] ḫikmetle: ḫikmetden Ü₁[61] cürm ü: cürm-i E₂[62] idüpdür: ider bu E₂

- Bu taşlarca günâhumdan zebûnam
 Hayâdan Kâf gibi ser-nigûnam
 Havâdan zamm olan târîki def' it
 Gözümün perdesin Hâ gibi ref' it
 Bu bikr-i fikrûmi bed râdan it dūr
 Dili kıl nūr-ı imân ile pūr-nūr
 'Arūs-ı nazm açduķca niķâbın
 Münevver kıl cemâli âfîtabın
- 70 Göreler cān gibi her yirde makbūl
 Ola 'aşık-larun eglencesi ol
 Oķınduķca bu nazm-ı silk-i gevher
 Şadef gibi kulaķ tutsun güzeller
 Beyānum gün gibi rūşen beyān it
 Gözüm gibi zebānum dūr-fişān it
 Dilerven senden ey Bārī Ta'ālā
 Ne cürmüm var ise pinhān u peydā
 'Ināyet eyle 'afvüni sened kıl
 Gönül derdine lûtfından meded kıl
- 75 Çü sırr-ı kudretüñdür dilde fikrüm
 Güzeller adı olsa nola zikrüm
 İki 'ālemde bir ma'büdsın sen
 Eger Aħmed disem Maħmüdsın sen
 Nola 'afvuñla cānum gelse vecde
 Namāzı bāṭıl itmez seh v secde
 Sırāṭ üzre kamu ümmet geķerken
 Ümüdüm bu ki andan hōş geķem ben
 Kāpuñdan eyleme Yahyāyı merdūd
 Terāħħum yā Müfizü'l-ħayri ve'l-cūd
- 80 Bi-ħakķ-ı Aħmed ü Maħmūd u Ādem
 Bi-ħakķ-ı Yesrib ü Baṭhā vü Zemzem

[71] tutsun : dutsun E₂[74] 'afvüni : lûtfuñı E₂[75] sırr-ı : sırrı E₂[78] andan : anda E₂

Bi-ḥaḳḳ-ı rif'at-i İdrîs ü 'İsâ
 Bi-ḥaḳḳ-ı mâ-cerâ-yı Nûḥ u Mûsâ
 Bi-ḥaḳḳ-ı ârzû-yı vuşlat-ı yâr
 Bi-ḥaḳḳ-ı iştîyâḳ-ı rûy-ı dil-dâr
 Elümde nâme-i a'mâl-i 'isyân
 Senüñdür pâdişâha bâḳî fermân
 Melekler bu niyâza didi âmîn
 اغثنى يا غياث المستغيثين

Şıfat-ı Bahâr-ı Dil-güşâdur

- 85 Meger bir dem irüp lûtf-ı İlâhî
 Tecelî eyledi nev-rûz-ı şâhî
 Uyandı sâḳîyân-ı devr-i eyyâm
 Ala tâ 'ayş ile eyyâmdan kâm
 Göz açup 'âleme eḫfâl-i gülzâr
 Mesîḥa-veş kıllur mehd içre güftâr
 Ele nergis alup zerrîn ḳadehler
 Oturmuşlar çemen bezminde yer yer
 Götürmüş bezmden lâle ayağı
 Kızzarmış lâ'î-reng olmuş yañağı
- 90 Oḳundı bezm-i güleşende müdâmî
 Gülistân u Bahâristân-ı Câmî
 Şadâya bülbül itdükde terennüm
 Şafâdan gonca eylerdi tebessüm
 Gül-i ter merdüm-i gülzâr olmuş
 Aña nergisler altun girde-bâliş
 Maḥabbet-nâme yazmağa mükemel
 Çeker âb-ı revân gülzâra cedvel
 Bahârûñ zînetin ḳıldum temâşâ
 Diledüm kim yazam bir ḥüb inşâ
- 95 İrişd-i hâtif-i ḳudretten âvâz
 Didi iḥmâl kıllma vaḳtidür yaz

[81] — Ü₂

[89] bezmden : bâğdan E₂

[95] hâtif-i : hâtifî E₂ / kıllma : itme E₂

- Hüşüşâ uşbu şehr-i 'işret-âbâd
 Olupdur şehr-i İstanbul añâ ad
 Ne şehr ol kim anuñ her beyti ma^cmür
 Küşürin bildi cennetden görüp hür
 Bahârı bâğ-ı cennetden nümüne
 Açılır gülsitâni güne güne
 Sehi-kâmetler ile zeyn olupdur
 Kenârı mecma^c'ü'l-bahreyn olupdur
 100 Açılmış bahra anuñ nice bâbı
 Kanad açmış şanursın murğ-ı âbî
 Ne hüşn ü hülkı var yâ Rab bu şehrün
 Göricek anı ağıdı göñli bahruñ
 Olup hüşn ile bir maḥbûb-ı zîbâ
 Gümüñ ḥalḥâldur pâyında deryâ
 Vücûdi ḥâtem-i möhr-i Süleymân
 Añâ bir ḥalkâ-i sîm oldı 'ummân
 Sa^câdet mâhıdur bu şehr-i meşhûr
 Şeref gökinde añâ hâledur sūr
 105 İdenler sūr-ı memdūdını manzar
 Didi sîmîn kemerlü ḥûba beñzer
 Çeküp bir dâ'ire teşhîr kılmış
 Perî-peykerleri naḥcîr kılmış
 Leb-i deryâ ruḥ-ı cānāna beñzer
 Bedenler cümle-i dendāna beñzer
 Ruḥ-ı cānāndan mihr ola şanmış
 Hevāya uyuban şuya ḥayanmış
 Nola cennet dir isem añâ her bār
 Görür 'ışk ehli anda çünki didār

[100] nice : niçe E₂ / şanursın : şanasın E₂[101] hüşn ü : hüşni E₂ / göñli : göñle E₂[105] memdūdını : memdūdına E₂ / sîmîn kemerlü : sîmîn-kemer bir E₂[106] — Ü₁[107] — Ü₁[108] mihr : raḥm E₂ / şuya : seyle E₂[109] anda çünki : çünkim anda E₂

- 110 Ne hâşıyyet virüpdür aña gerdün
 Olur her serv-ķaddün ıab'ı mevzün
 Oķur mey şöhetinde her perı-veş
 Bir ayağ üstine biñ şı'r-i dil-keş
 Bu demlerde derilüp her semen-ten
 Komezlar dâmen-i deryâyı elden
 Şoyunup şuya girürler ser-â-ser
 Açılır gonca lebler sım tenler
 Görürsin anları şuda şoyunmuş
 Şanasın tâze güller şuya konomuş
- 115 Hâramiler gibi deryâ-yı 'ummân
 Şoyup her hûbı anda eyler 'uryân
 Düşer âb üstine her sım-sımâ
 Semâdan nür iner deryâya güyâ
 Ta'âlâ Allah zihî naķķâş-ı kudret
 Yazar bu vech ile âb üzre şüret
 Binüp keştıye daħı niçe dilber
 Kâlatada ayağ seyrânın eyler
 Şadef olur o keştı-i şınâ-ver
 İçinde dil-rübâlar lülü-yı ter
- 120 Bu şehr içre daħı var niçe maħbûb
 Cihâna her biri cân gibi mergûb

**Astârsuz Mehemed Beg oğlı dimekle ma'rûf
 âfitâb-ı cihân-ârâdur [*]**

Biri astârsuz oğlı ol sehi-ķad
 Olupdur kâkûli gibi ser-âmed
 Cefâsından anuñ yüz döndürür yok
 Yaķasın yırtıcı âvâresi çok
 Geyüp altunlu kaftanın ķamer-veş
 Yaķar irdüğini mânend-i âteş

[115] anda eyler : eyler anda E₂

[117] bu vech ile âb üzre : âb üzre bu vech ile E₂

[119] — E₂

[*] Bu ve müteakip başlıklar sâdece Ü₁ nushasında vardır.

Ne cān ile olam vaşlına tālib
Çü olmuşdur celāli yüzi gālib

- 125 Baña itdüğünü yārında bulsun
Göreyin anı gönleksüz kocuhsun
Odur cān bāğınūñ serv-i revānı
Nola toğrulıg ile sevsem anı

**Rahmī demekle mevşūf gāvvaş-ı baħr-ı
eş'ar naķşı güzel bir hūb-ı zibādur**

Biri Naķķāş Bālī oğlı Rahmī
Dil-i bi-çāreme olmadı rahmı
Olupdur kuzüm-i nazm içre gāvvaş
Sözi baħr-ı gazelde gevher-i hāş
Nazār kıl ol göz ile kaşı gözle
Bu naķşı fikr idüp naķķāşı gözle

**Şūrīde Aħmed demekle ma'lūm şeh-bāza
māyil şāh-ı dil-rübādur**

- 130 Biri Şūrīde Aħmed māh-peyker
Dehānı şems içinde mīme beñzer
Olupdur gamzesi şeh-bāz-ı kattāl
İki şaf kirpügi aña per ü bāl
Gönül murğın şikār itse maħaldur
Kuşı kuş ile avlarlar meseldür

Şafer Bālī didükleri māh-ı garrādur

- Biri Yiniçerilerde Şaferdür
Yüzi mihr-i cihān alnı kamedür
Başına altun üsküf geyse ol māh
Güneş gibi yaķar dünyayı her gāh
135 Neden ikidür ol ebrū-yı mümtāz
Bir ay başında iki gurru olmaz

**Çanlu Muşlı didükleri gözleri
mest âfet-i dünyâdur**

Birisi Çanlu Muşlı şüh-ı âlem
Dirilmez anuñ ile kimse bir dem
Aña uşşâkıını öldürme hûdur
Varuban aña aşık olmalıdır
Geyer gül-güniler gül gibi kat kat
Boyınca çana girmiştir ol âfet

Üsküfci oğlu İbrâhîm didükleri sim-simâdur

Biri Üsküfci oğlu mâh-manzar
Şarardum mihrî ile nitelim zer
140 Nola olursa İbrâhîm aña nâm
Siyeh-püş oldu Kâ'be gibi mâ-dâm
Çaralar geysün ol şüh-ı dil-ârâ
Hayât Âbı olur çulmetde zîrâ

Nürullâh dirler bir mihr-i cihân-ârâdur

Birinün dağı Nürullâh nâmı
Harîm-i Kâ'bedür anuñ maçâmı
Cihânda añañ ol bi-çâre hâlin
Vara kuyına görmeye cemâlin
O bir hâciye beñzer nürdan dür
Tavâf-ı Kâ'be ide görmeye nür

Bıçakçı-zâde dirler yalın yüzlü dil-güşâdur

145 Bıçakçı-zâde bir zîbâ şanemdür
Cefâ kılıcı yâr-i pür-sitemdür
Velîdür adı ol şâh-ı cihânun
Vilâyetde nazîri yokdur anuñ
Varup ağıyâre rahm itdügi haçdur
Bize gelse velî kılıç bıçakdur

[138] gül-güniler : gül-günler E₂

[140] mâ-dâm : güyâ E₂

[142] Kâ'bedür anuñ : Kâ'be olmuştur E₂

Bir emîr-i iklîm-i hûsn dil-ber-i bî-hemtâdur

‘Alîdür birisi Âl-i Peyem-ber
 Şecâ‘at küh-sârında gâzanfer
 Yeşil destâr ile kıdd ü cemâlî
 Yeşil yaprağ ile bir gül nihâlî
 150 Gören tûlî şanur destârın anuñ
 Ki irür başına serv-i revânûñ

Yûsuf dirler bir bende-i âzâd-ı serv-i bâlâdur

Birinüñ adı Yûsuf serv-ķâmet
 Gönüle nâr-ı ħasret câna âfet
 Beni kıldı esîr-i bend ü zindân
 O dâm-ı zülf ü ol çâħ-ı zenaħdân
 Eger Ya‘ķüb-veş görmezsem anı
 Görecek gözümüz kıalmaz cihânı

Sine Bülbüli dimekle meşhûr-ı âfâķ ħonca-i ra‘nâdur

Birisi daħi Sine Bülbülidür
 Cemâlî gülşen-i cennet gülidür
 155 Güle baķsun deyu ol şacı sünbül
 Tenümi eylerem dâħ ile gül gül
 Cihan gülzârı didârı ile ħurrem
 İrem dirse yiridür aña âdem

‘İsâ Bâlî didükleri çeşm-şehlâdur

Şolaķlarda birinüñ adı ‘İsâ
 Lebinüñ dirisi ħıẓr u Mesîħâ
 Bize söz söylemez şolaħ olaldan
 Anuñla şaħ olursam söyleşem ben

[150] irür: ire E₂[152] bend ü: bend-i Ü₁ / zülf ü: zülf E₂[153] Görecek gözümüz kıalmaz: Gözüm görmez olur aşı E₂[155] eylerem: eyledüm E₂ / dâħ ile: dâħı ile E₂[156] gülzârı: gülzâr-ı Ü₁

Güneşdür yüzi ol şâh-ı cihānuñ
Olupdur şa'ş'a şorgucı anuñ

Hudāverdi didükleri nūr-ı dīde-i dünyādur

160 Biri daği Hudāverdi olupdur
Şadā-yı hüsni kıldı 'ālemi pür
Hudā virdi bize ol pādīşāhı
Cihānı aña kul eyle İlāhı
Dilā vaşlı dile ola müyesser
Sen iste virmek Allāhuñ dimişler

Şaçlu oğlu Muştafādur

Birisi saçlu oğlu Muştafādur
Cemāli Kâ'be-i şıdk u şafādur
Diledüm kim uzadup sebze-veş dil
Kılam sünbülleri vaşfını kıl kıl
165 Didi bu perdeden keşf eyleme rāz
Bu kıldan degme kimse virmez āvāz

Loķmān didükleri çeşm-bīmār hūb-ı zībādur

Biri bir yār-ı nāzük adı Loķmān
Ne hikmetdür ki kılmaz derde dermān
Şaçından oldu sevdāyi mizācum
Şarāb-ı vaşlıdur ancak 'ilācum
O gün bir 'āşığı fevt oldu nāgāh
Didüm bir hastasın öldürmiş ol şāh

Dülger oğlu didükleri gönül yıķıcı ser-keş dil-rübādur

Birisi Dülger oğlu şūh-ı 'ālem
Binā-yı hüsñ anuñla oldu muhkem
170 İki kaşı iki tāk-ı mu'anber
Cemāli şemsesi anda muşavver

[159] şorgucı surğucı Ü₁

[169] Binā-yı hüsñ anuñla oldu muhkem: Dirilmez anuñ ile kimse bir dem E₂

Didüm yıkduñ gönül mülkini yap yap
Yıkıl didi kaçıyup ol şeker-leb

**Ĥammām-cı-zāde dirler bir ‘aşık
şoyucı perî-simādur**

Biri Ĥammām-cı oğlu Memidür
Perî-peykerdür ammā ademidür
Ĥarāmî gibi Ĥammām içre dāyim
Şoyar Ĥalvetde ‘uşşâkın o zālîm
Vefâsın görmedük anuñ revâ mı
Vefâ meydānidur gerçi maĤâmı

**Bir kemān-eburū māh-ı ġarrādur ki ġün gibi
meşhūr-ı dūnyādur**

175 Biri Tozķoparan oğlu perî-veş
Atası gibi olmışdur kemān-keş
Kaçar ķaddüm kemānından o fettān
Nitekim ķatı yaydan tir-i perrān
Dem-ā-dem yire düşmez atduğı ok
Felek gibi anuñ yayın ķeker yok

**Ĥalvācıbaşı oğlu dirler bir şatlu dilli
lebleri MesîĤādur**

Biri Ĥalvācıbaşı oğlu dil-ber
Sözi şekker dehām dūrc-i gevher
Nola bir būsesin eylerse iķrār
Olurlar ķünki biñ cāna Ĥaridār
180 Eger rażî ise ol dişleri dūr
Baña bir būse Ĥalvālık gerekdür

Ĥaşircıbaşı oğlu dirler bir ķeşm-şehlādur

Biri Ĥaşircıbaşı oğlu āfet
Ĥiyāmet-kāmet ü kân-ı melāĤat

[172] Memidür : Pîr Memidür E₂

[173] ‘uşşâkın : ‘uşşâkı Ü₁

[175] Atası gibi olmışdur : Olupdur atası gibi E₂

[176] yaydan : okdan E₂ / perrān : bür-rān

[181] kân-ı : dükkān E₂

Niyâz itdükce 'uşşâka ider nâz
 Kılupdur muṭrib-i ğam beñzümi sâz
 Vefâsı cevri anuñ câna birdür
 Cefâ vü cevri baña münḥaşırdur

Hâce-zâdedür ki meşhûr-ı dünyâdur

'Acem oğlu biri serv-i gül-endâm
 İştüdüm aña İbrâhım imiş nâm
 185 Hâlıl-i hüsniñ mihmâni olmuş
 Şeh İsmâ'ıl anuñ kurbâni olmuş
 Yüzinde hâl-i müşgîn olsa lâyıķ
 Çü Rum içinde bir begdür yaraşıķ

Bostancı-zâde didükleri serv-i bālâdur

Biri Bostancı oğlu serv-i dil-cü
 Aķar kıddine göñlüm nitekim şu
 Eger 'aşıkların bulduķca her ğâh
 Yaluñuz seyr ider gün gibi ol mâh
 Bizümle birlige yitmez ne çâre
 Gerekdür ektilige de sitâre

Memi Şâh dirler bir gül-i hamrâdur

190 Memidür birisi Şerbetci-zâde
 Ol âfet tatlu dillüdü ziyâde
 Sitilinden ki dükkâni tolupdur
 Şanasın 'Arş kıandili olupdur
 Leb-i rengini beñzer lâ'li-nâba
 Görinen dişleri dürr-i hoş-âba

Biri yazıcı şâgirdidür inen âfet-i meh-liķâdur

Biri ḥaṭṭı güzel bir hûb kâtib
 Olupdur encüm-i çarķa muḥâsib
 Meger germ oldu mihrinden ser-â-ser
 Elinden yaķasın çâk itdi defter

- 195 Kalem barmağı vaşfın yazar olsam
Kalam 'aciz anı yazmakta her dem

Mürekkebcilerde bir dil-rübādūr

Biri bir meh-liqā hōrşid-tāl'at
Mürekkebcilik olmuş aña şan'at
Recebdür adı alnıdur meh-i bedr
Yüzi 'id oldu saçı Leyletü'l-Çadr
Beni geçmiş rakīb ol yāra muḥlaq
Aña yüzi qarası qalır ancaq

Bir hıẓr-ḥaṭ sebz-pūş yār-ı dil-güşādūr

- Biri Mütāblarda adı İlyās
Mükerrem adı 'indallāhi ve'n-nās
200 Leb-i cān-baḥşı Āb-ı Zindegānī
Daḡı yok Hıẓr-ı ḥaṭṭınuñ nişānı
Aluban naqd-i cānı şimdi bir bir
Kara çullarda qor 'uşşākı aḡır

Lākabı Fettān bir ḥūb gül-i ra'nādūr

Biri bir çeşm-fettān ḥūb-ı serrāc
Ayağı toprağıdur başuma tāc
Beni zūlfüñe aş dirsem ider nāz
Diriḡa kimseyi terkiye aşmaz
Süvār olsa semend-i nāza ol yār
Öñince begler olur ḡāşiye-dār

Pīri dirler bir pādīşādūr

- 205 Biri Pīrīdür ol şāh-ı cuvān-baḡt
Kamer tāc oldu aña āsumān taḡt
Cihān āşüfte vü ḡayrānı anuñ
Güzeller bende-i fermānı anuñ

[202] çeşm : çeşmi E₂

[205] Biri Pīrīdür : Perī-peykerdür E₂

Olaldan gün gibi hüsn iline şâh
Bütün dünyâ didi yarıcuñ Allâh

Hallâclarda bir sîm-sîmâdur

Biri Hallâclarda adı 'Osmân
Hayâdan görse derler ebr-i nîsân
Meger kıavs-i felek olmuş kemânı
Atar her yaña ebr-i âsümânı

- 210 Dil-i Manşürümü zâr eyleyüpdür
Cihânı başuma dar eyleyüpdür

'Aţţârlarda bir maĥbûb-ı bî-hemtâdur

Biri 'Aţţârlarda bir güzeldür
İnen maĥbûb inen bî-bedeldür
El irmemiş elin öpmege aşlâ
Meger âl itmek ile öpe ĥinnâ
Nola pür-ĥâl ise ol ĥadd-i pür-nür
Hemîşe saĥlanur fülfulle ĥâfûr

**Bir ĥoyun ala gözlü dil-berdür ki
eihân aña mübtelâdur**

- Birisi Ĥurt Bâlî ol cefâ-kâr
Girür 'aşıklarun ĥoyunına her bâr
215 Bu rûy-ı 'âlemün görür gözidür.
Daĥi nev-reste bir körpe ĥuzıdur
Öñince sînemi vîrân iderdüm
Ele girse ĥoyun ĥurbân iderdüm

Aygır 'Alî demekle ma'rûf dil-rübâdur

'Alîdür biri taĥyacıdur ol yâr
İşinün şimdi baş üzre yiri var

[211] maĥbûb : maĥbûb u E₂
[212] âl : el E₂ / ĥinnâ : ĥattâ E₂
[214] Ĥurt : Ĥurd E₂
[215] Bu rûy-ı : Peri-rûy E₂
[217] yiri : yeri E₂

Yañığında kaçan olsa 'arağ çin
Görinür şanki şuda 'aks-i Pervin
Çiriş geçme dilā ol yāra zinhār
Şağın eyler başuña taqyeñi țar

**Şeyh Emir Efendi tekyesinde bir yalñ
yüzlü şem'ci bezm-ārādur**

- 220 Biri tekye çerāğı ol kamer-veş
Urupdur hānıqāh-ı cāna āteş
Felek āvāre-i māh-ı celāli
Melek pervāne-i şem'ci cemāli
Bize meyl itmese tañ mı o meh-rū
Olur çünkim çırak dibi kārāñu

Bir şeh-süvārdur ki cihān āna şūrīde vü şeydādur

- Sipāhi-zāde biri ol cuvāñun
Silāh-dār oldu her müjgānı anuñ
Niçe bir çignede ehl-i niyāzı
Çeke tutsun 'inān-ı esb-i nāzı
225 Semendi çarğ u māh-ı nev rikābı
Tabıl-bāz eylemişdür āfitābı

Mü'ezzin Kābil oğlu Muştafādur

Birisi Kābil oğlu Muştafādur
İşiginde gözüm kıble-nümādur
Gören her lāhza ol kābil vücūdı
Çaşı mihrābına eyler sücūdı
Maķām-ı cem'de nāz ile ol yār
Şalāsın irgürür 'uşşāka her bār

Bir güyende dil-ber-i ğarrādur

Biri Sāzende Ca'fer oldu nāmı
Müşerref kıldı sāzı her maķāmı

[214] țar : dar E₂

[220] çerāğı : çırāğı E₂ / urupdur : olupdur E₂

[224] niçe : nice Ü₁

- 230 Kaçan kim sâza dem-sâz ola bî-bâk
Olur çarh üzre Zöhre zehresi çâk
Maķâm-ı ğamda oldu ķâmetüm çeng
İdelden perde-i 'uşşâķa âheng

İç Edükci oğlı dirlir bir mâh-ı ğarrâdur

Birisi İç Edükci oğlı Hürrem
Edük gibi düşer pâyına 'âlem
Kaçan sâķī ola ol hür-peyker
Olur meclis behişt ü bâde kevser
Düşürür ayağa pîr ü cuvânı
Şarâb-ı lâ'li mest eyler cihânı

Fenninde kâmil bir hûb-ı zibâdur

- 235 Biri naķşı güzel bir hûb naķķâş
Kemâl-i hûsn-i taşvîrine şâbâş
Nitekim dîde-i 'uşşâķ-ı dil-teng
Elinden kanlar ağlar kâse-i reng
Cemâline nola hayrân ise dil
Olur dîvâne naķş-ı hûba mâyil

Mü'ezzin Dilsüz oğlıdur bir hûb-ı zibâdur

- Birisi Dilsüz oğlı şüh-ı 'ayyâr
Râķib ile anuñ gizlü dili var
Emîn olmağ için halkuñ dilinden
Başında dil bağı var kâkülinden
240 İnanmañ kâküli sihrine zinhâr
Ki anuñ bir başı var biñ dili var

Bu daħi bir âfet-i dil-rübâdur

Biri Mîve-fürüş oğlı Memidür
İderler küyını eyvây ile pür

[230] ola : olsa E₂

[238] şüh-1 : şüh E₂

Yağar dünyâyı nâr-ı hecre her ân
 Ele girmez mi ol sîb-i zenahtân
 Güzeller olmayup aña ber-â-ber
 Terazü gibi şimdi baş egerler

**Yazıcılarda iki birâzerlerdür her biri
 bî-misl ü bî-hemtâdur**

Daği şehr içre var iki kamer-fer
 Ki hem-san'atlarıdur pâreciler
 245 Felekde şanki bedr-i pür-sitâre
 Yed-i mu'cizden olmuş iki pâre
 Biri mülk-i cemâlün şâhı olmuş
 Biri bürc-i celâlün mâhı olmuş
 İderler 'âşıka gâyet teraḥḥum
 Olardur egleyen bir pâre gönlüm

**Eyyüb-ı Enşârîde Cihân dirler bir 'âşıkın
 kırbân idici çeşm-şehlâdur**

Biri bir serv-i sîm-endâm dil-ber
 Dehâni gonca-i ḥandâna beñzer
 Cihândur adı ol şâh-ı zemâne
 Ğurür-ı nâz ile sıgmaz cihâna
 250 Gören Eyyüb-ı Enşârîde anı
 Diler kim aña kırbân ide cânı

Bu daği bir sîm-sîmâdur

Biri Eyyüb-ı Enşârîde Aḥmed
 Re'îs oğlıdır ol yâr-ı ser-âmed
 İdelden 'âşıkın her lâḥza kırbân
 Virürler aña kırbân olmağa cân
 Kinâra gelmege ol mû-miyân ḥüb
 Gerekdür 'ömr-i Nûḥ u şabr-ı Eyyüb

[248] Bu kıt'a E2'de ve Ü1'de müteakip kıt'a ile yer değiştirmiştir. Ü1'deki başlık sırasını ta'kîb ederek öne aldım.

Meh-i bedrün birâzeridür inen âfet-i semâdur

Biri Şubaşı oğlu adı Ca'fer
 Âña mihr-i cihan olmuş birâzer
 255 Anuñ kûyında her kim eylese yer
 Bînarı göz göre başından avlar
 Çü gördüm nâz ile ol mâh-rûyı
 Didüm budur cihānuñ yüzi şuyı

Bu daħi bir mâh-ı ğarrâdur

Biri bir mâh-rûdur adı Şa'bân
 Âña cān virürüz olmağa qurbān
 Gören dir şemsî dül-bend ile anı
 Yüzi gün şa'sa'adur taylesānı
 Anı bir kerre bağruma şara'idüm
 Oruc ayı gibi Qadre ire'idüm

'Abdî dirler bir pādīşâdur

260 Biri 'Abdî durur şāh-ı cefā-kār
 Na'alçe işlemek olmuş aña kār
 Raķibe varsa ol dil-ber be-her-ħāl
 Na'alçe izleri ħalka olur dāl
 İşidüp cümle olurlar ħaber-dār
 'Aceb olmaz ki yirūñ kulağı var

Aydın Beg oğlu Muştafâdur

Biri Aydın Beg oğlu Muştafâdur
 Cemāli pertev-i mihr-i duħâdur
 Nola Rum olsa rûy-ı dil-güşāsı
 Gözi Ayındur ebrüsü Qarasi
 265 Baña ol nūr-ı didem geldügi ħin
 Görenler didi cümle gözūñ aydın

Bir haṭṭı güzel dil-ber-i ra'nādur

Biri bir ḥüb kâtib Ḥamza Bâli
 Ki olmaz ḥüsn-i haṭṭınuñ misâli
 Yazar 'ışk ehlinüñ ḥâlini her bār
 Kirâmen kâtibin olmışdur ol yār
 Nola alnında olsa ḥâl-i hindü
 Yazılır evvel-i ser-nâmede hū

Bu daḥi bir dil-rübādur

Ḥasandur birisi bir ḥüb-ı ḥazzâz
 Teni başdan ayağa şive vü nâz
 270 Raḳıbi döğmeden men' itdügi ḥîn
 Ḳurıdur âdemüñ kanın iligin
 Güzelde ân olur dirler nihâni
 Bu gün ḥüsn-i Ḥasanda gördüm anı

Bu daḥi inen ra'nâ gül-i ḥamrādur

Biri şarrâf-zâde adı Şa'bân
 Leb-i cân-baḥşıdur lâ'l-i Bedeḥşân
 Ele alup raḳıbüñ gönlin ol yār
 İdermiş her zamân ḳalb ile bâzâr
 Görelden ol leb-i yâḳûtı her ân
 Çıḳupdur gözlerimden lâ'l ü mercân

**Yidi Ḳulede 'âşıkına ṭap diyince
 iza idici bir şanem-i zībādur [*]**

275 Biri bir muğ-beçedür ah o kâfer
 Ezildüğümce oḳur küfri ezber]
 Leb-i cân-baḥş ile haṭṭ-ı mükerrem
 Der-âğuş itdi şan 'İsiyi Meryem

[*] iza (اِزَا) Kamusda «bir insandan gördüğü ihsana fazlasıyla mukâbele eylemek; bir adamı meşakkata uğradıp bî-âb eylemek mânâsındadır. Prof. Taşlıkılıoğlu'nun mütâlâasına göre «İsa-iza» kelimesi rumca avam dilinde «şerefe!» mânâsında olup is (tin) iyamaz kelimesinden gelmektedir. Her üç mânâ da bu kit'anın muhtevâsına uymaktadır.

Güzeller kâmetinûn zîr-desti
Cihân zülfi gibi şüret-peresti

Cihânı büt-perest itmiş bir şanem-i zibâdur

Kalata içre daği bir şanem var
Fireng oğlanıdır ol çeşmi 'ayyâr
Siyeh câme ile şan ol mâh-ı tabân
Görinür zulmet içre Âb-ı Hayvân
280 Daği üstinde ol zülf-i muṭarrâ
Firengî miskî atlas oldu gūyâ

Begcegiz dirler meşhūr-ı dünyâdır

Birisi Muştafâdur ḥân-ı 'uşşâk
Olupdur zühd ile meşhūr-ı âfâk
'İbâdet bâğınûn serv-i revânı
Zarâfet kânı şive büstânı
Yeridür aña dirsem bedr-i kâmil
Beyân-ı 'ilmini şerh idemez dil

Añsızın görülmüş perî-simâdur

Birini bilmedüm kimûn nesidür
Nice vîrânenûn^m gencînesidür
285 Dehâni noḳtasıdır şıfr-ı mevḥûm
Degül 'ilm-i ledünnî gibi ma'lûm
Ḥaḳîkat kîmyâdur bildüm anı
Dimezler kimseye şorsañ cihânı

**Bir âteş-mizâc 'aşığın dögici kendüyi döge döge
sevdürücü Yeniçerilerde bir ḥüb-ı zibâdur**

Biri bir Ehrimendür serv-i ser-keş
Yaşımaz âdeme hergiz perî-veş
Lebine ol perinûn meyl ider cân
Ele girmez velî möhr-i Süleymân

[278] Kalata : Galaṭa E₂ / çeşmi : çeşm-i E₂

[286] şorsañ : şorsam E₂

Dehānı var ise cāndan nişāndır
Ki gözden cān gibi her dem nihāndur

Bir hāfız-ı bī-hemtādur

290 Bir bir hūb hāfız adı Dāvūd
Degüldür devr içinde mişli mevcūd
Dem-i Dāvūd ile kılsa ser-āğāz
Olur ervāh-ı qudsi āna dem-sāz
Şadā-yı hūb ile şīrīn zebānı
Kulaqdan ‘aşık itmişdür cihānı

Bir ‘aşık-perest şānem-i zībādur

Birisi Nāfedür ah ol perī-rū
Kaçar insāndan mānend-i āhū
Haṭ-ı ‘anberle gün gibi yañağı
Kızıl vālāda şānkim misk uvağı
295 İdüp sūnbülleri būyına taḥsīn
Gelüp miskīnlik itdi nāfe-i Çīn

Devr içre nazīri yok bir dil-rübādur

Cihānda Berber-oğlu gibi kıanı
Oḡur Mūsāya haṭṭı لن ترائی
Çıkup ‘aşır oḡısa mescidde gūyā
Āna kürsi olur ‘Arş-ı mu‘allā
Kul olsam yiridür ol şāha ben de
Ki Qur‘ān oḡımaq ḡatm oldı anda

Ve lehu [*]

Bi-ḡāmdillāh ki bulup zīb ü zīver
Bu maḡbūb ile ḡatm oldı güzeller

[290] hūb : ḡōş E₂

[294] şānkim : şānki E₁

[296] haṭṭı : haṭṭ-ı E₁

[*] Bu başlık sâdece E₁'de vardır.

- 300 Kitâb-ı Çâr ki oldı çâr gevher
Semâdan nâzil olmışdur muqarrer
Kemâl-i fazlına billâh ne noqşân
Üçinden geldi ise sonra Qur'ân
Zuhûra geldi bu deñlü peri-zâd
Görüp görüşmiş idüm eyledüm yâd
Daği vardır periler bi-nihâyet
İder mi görmeyen şahid şehâdet
Güneşden zerresin taqrîr kıldum
Deñizden kaırasın taırrîr kıldum
- 305 Beyânı nâmemûn maıhbûb olupdur
Hayâl-i hâş ile mergûb olupdur
Cefâsı bunlaruñ 'ayn-ı vefâdur
Dil-i bîmâra düşünâmi du'âdur
Nitekim devr ide bu devr-i 'âlem
Bu defterden birisi olmasun kem
Bulara degmemek için yavuz dil
Ola 'uşşâkınuñ kolu hamâ'il
Cihânda her biridür genc-i pinhân
Ten-i 'uşşâk olsun aña vîrân
- 310 O kim âmîn diye aña her gâh
Emîn itsün haıâdan anı Allâh
Oıınmağa açılsa bu gülistân
Şabâ-veş daııl iderse aña nâdân
Yürisün üstine bebr-i beyânım
İki şakı eylesün tiğ-ı zebânım
Olursa vech-i ma'kûl ile noqşân
Taşıı itsünler anı ehl-i 'irfân
Ümîd oldur ki sözüm bula rağbet
Diyeler lûtf ile Yahyâya raımet

[300] nâzil: böyle E₁[314] ümîd: ümîz U₁

Āhir-i Şehr-engiz [*]

- 315 Çü nazm olındı bu silk-i cevâhir
 İşidüp ehl-i 'irfân oldı nâzır
 Didiler baña bu ebyât-ı ma'mûr
 Ola şöhretle şehr içinde meşhûr
 Vücûduñ oldı mülk-i nazma sultân
 Nola her beyt önüñde tutsa divân
 Güzeller nâmı oldı çünki yâduñ
 Çıkırdur mu'ammâ gibi aduñ
 Bu bahır içre sözüñ dürr ü güherdür
 Hakikatde müfid ü muhtaşardur
- 320 Pey-â-pey oldı her beyt-i mu'allâ
 Suñur ile mişâl-i mevc-i deryâ
 Bu bîkr-i fikrûñ oldı gevher-i pāk
 Aña irişmemişdür dest-i hakkāk
 Semend-i tab'uhnı cevlan ile sür
 Yürü bu gevheri şarrâfa irgür
 İlet ol dergeh-i Zıll-ı Hudâya
 Ki oldı rif'atine 'Arş pâyê
 Bilürler kıymetin ehl-i kemâlûñ
 Nola ma'lûm olursa hasbi hâlûñ
- 325 Bu pendı işidüp gitti kararum
 Benâgüşumda oldı güşvârum
 Şanasın bu cevâb-ı şâdıkâne
 Beyânım sâzına oldı terâne
 Turup hōş hurrem iken tende cānum
 Vuñü ābı ile ter kıldum zebanum
 Dil-i bî-çâreme hōş geldi bu söz
 Yöñeldüm ol yuca dergâha düpdüz

[*] Bu başlık E₁ nüshasında vardır.[319] dürr ü : küllü E₁[327] tende : dilde Ü₁[238] yöñeldüm : yucaldum E₁

- Ki ya'nî dergeh-i sultân-ı a'zam
 Şeh-i şâhib-kırân-ı devr-i 'âlem
 330 Sipîhr-i salţanat hõrşîd-rif'at
 Emîr-i memleket Cemşîd-şevket
 İlâhî döndüğince devr-i eflâk
 Yirinde tûrduğınca merkez-i hâk
 İrişsün bir nefesde biñ murâda
 Devâm-ı devleti olsun ziyâde

Qıt'a [*]

Fé'ilâtün Fé'ilâtün Fé'ilâtün Fé'ilün

++-- / ++-- / ++-- / ++-

- 'Âlem içre baña Câmîdür ayakdaş ancak
 Bezm-i nazm içre dilâ çünkü benümdür meydân
 Bahr-ı eş'âr ile İskender-i devrân oldum
 Ruma bir bahr ağıtdum ki bulunmaz pâyân
 335 Bu güneş yüzlülerün vaşfı ile germ oluban
 Elek aşdum felege kıavs-i kıuzah gibi hemân
 Her yüzi Muşhaf üçer beyt ile okınsa nola
 Çü üçer kez okınur Süre-i İhlâş revân
 Nazm iklimine bir dil-berî'sultân itdüm
 Gayrılar oldu şanasın aña ehl-i divân
 Ol murâdı dilüme almağa'î'âkat yokdur
 Cānum ağzuma gelür havf u recā ile hemân
 Öpeyin dest-i şerîfin düşeyin ayağına
 Bir murâdum var eger var ise aña imkân
 340 Hūblardan ahvirse yiridür cāyizemi
 Şā'ire cāyize virmek çü olupdur erkân
 Sîm ü zer baña yiter eşk ile rüy-ı zerdüm
 Bedeli her biri bir buseyi kılsun ihsân

[*] Qıt'a: Kaşîde E₁

[336] — E₁

[338] Bu beyt Ü₁'de 339 ile yer değıştirmiştir.

[339] Öpeyin: Öpüben Ü₁ / düşeyin: düşüben Ü₁

Her güzel başına bir büseyi tevcih itse
İşidüp anı yüz üstine dir idi hübân

Çorqum oldur ki varup fâlib-i râğıb olıcağ
Baña yüz virmeye her gözleri fettân el-ân

Umarın boyun ola büsesine her birinün
Bu güzeller bölüğine baş olan serv-i revân

345 Didüğüm olur ise şimdi bu şükrâne için
İdeyin cânımı biñ cân ile Yahyâ kırbân

Gazel [*]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

— + — — / — + — — / — + — — / — + —

Terk-i cân itsem nola rüz-ı şıyâm-ı 'âmdur
İl ile olan kaçā sāķi düğün bayramdur

Dil-rübâlar şaydı için dânedür peymâneler
Bezm içinde halka-i şöhet şanasın dâmdur

Bir dem-i hecrün senün biñ yılcadır 'aşıklara
Görmedüm gün yüzünü ey meh nice eyyâmdur

Rumdur yüzün gözün Aydın Karasi kaçlarıñ
Leblerün Mısr-ı melâhat kara zülfün Şâmdur

350 Büse için cân virüp cân almada hayrânsın
Yâra ey Yahyâ bilürsen haylice ibrâmdır

Gazel

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

— + — — / — + — — / — + — — / — + —

Bir güzel sevdüm ki şehir içre bu gün mümtâz imiş
Lebleri mey-gün sözi efsün gözi gammâz imiş

Gerçi kim hağ yazmada hergiz mişâl olmaz aña
Defterinden adını mihr ü vefânuñ kaçımış

Hecr ile 'aşıklarun gönlin hevâyi eyleyen
Ol melek-manzar perî-peyker hümâ-pervâz imiş

[345] şükrâne : şükrân Ü₁

[*] Gazeller sâdece Ü₁ nüshasında vardır.

- Raḥm idüp cellâd-ı ğamzeñ öldüre dirdüm beni
 Hây efendi dünyede kul didügi olmaz imiş
- 355 Yine bir şâhîn bakışluyı şikâr itmek diler
 Ey gönül Yaḥyâyı gördün mi ne şâhid-bâz imiş

Ġazel

Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün

— + — — / — + — — / — + — — / — + —

- Merḥabâ kılmaz geçer 'uşşâka cânānum benüm
 Kimseye baş egmez ol serv-i ḥırāmānum benüm
 Ah kim elden kaçurdum ol gözi şeh-bāzumı
 Göklere irse yeridür āh u efgānum benüm
 Ḥasret-i lâ'î-i leb-i dil-dār ile zaḥmum gibi
 Qanlar aqlar ḥālūme bu çeşm-i giryānum benüm
 Añlanur mestāne-i cām-ı maḥabbet olduğum
 Yār elinden yaqasın çak itdi dīvānum benüm
- 360 Gün yüzini günde bîñ kerre temāşā eylesem
 Ey gönül bir daḥi görmege iver cânum benüm
- Sen vefâ nardini oynarsın begüm aḡyār ile
 Tās-ı çarḥı çıñradur zār ile efgānum benüm
 Āsitānuñdan ayırma derd-mendüñdür senüñ
 Kıyma Yaḥyā bendeñe devletlü sulṭānum benüm

Ġazel

Mef'ülü Fâ'îlâtü Mef'îlü Fâ'îlün

— — + / — + — + / + — — + / — + —

- 'İşk ehliyüz yoğ olsa ne var cümle varumuz
 Bād-ı maḥabbet ile taḡıldı gubārumuz
- Didār-ı yāra aqdı revān şu gibi gönül
 Rāh-ı fenāda qalmadı hergiz qarārumuz
- 365 Yollarda qalur atı izi gibi gözlerüm
 İrse semend-i nāz ile ol şeh-süvārumuz

Āyīne-i ruĥında degül zülf ile ‘araĥ
‘Aks ırđı anda dūd-ı dil-i pür-şirārumuz

367 Yaĥyā helāk iderse eger tir-i ğamzesi
Derd ehline nişān ola seng-i mezārumuz